Juhász Zsuzsanna

Félpénzes svédasztal

Jó ideje kezdem úgy érezni magam, mintha máris a kommunizmusban élnék. És csak azért kezdem, mert nem hiszek a szememnek, agyamnak, hogy így van.

Pedig a pénz eltűnőben, az emberek kezdik kizárni az életükből a rendőri és bírósági szerveket, és igyekeznek egymás közt megoldani a gondjaikat. A rendőrséghez azért nem fordulnak, mert nem tönkretenni akarják egymás életét, csak jómodort akarnak, csak egy kevés tisztességet, becsületet egymástól. Perelni meg azért nem szeretnek, mert az hosszadalmas és drága. De általában is nő a társadalmi tolerancia a megélhetési bűnözőkkel szemben. Aki tűzifát, kiflit lop, azt nehéz vérengző gyilkosnak gondolni. És a józan kormányok, a kormányzásban még hívő kormányok tesznek is azért, hogy ne legyen, ne lehessen megélhetési bűnözés. Adnak, teremtenek az államháztartás hiányának dacára is annyit, hogy ne kelljen élelmiszert, meleget lopni. Alanyi jogon, alkotmányos jogon járjon a fizikai lét fenntartása. Hogy a társadalomnak még csak eszébe se jusson átállni a megélhetésükért bűnözőkhöz, azaz megkérdőjelezni a kormányuk hitelességét, és vele bármilyen kormányét, azaz a vezetés szükségszerűségét.

Mert enni kell. Vezetetten is, és anélkül is. De megvezetetten még az étvágya is elmegy az embernek. Mert kedv az mindenféleképpen kell. Bármilyen társadalmi formációban. És az embernek édesmindegy, miben, milyen formációban él, ha nincs kedve. Mindegy neki, minek hívják azt, ami elveszi nap mint nap a kedvét. Hát nem könnyű. Nem könnyű manapság kormánynak lenni bárhol a világon. Egyrészt elkerülni, elkerültetni a társadalommal az ún. fiskális szakadékot, magyarán a tömeges, teljes társadalmat érintő fizetésképtelenséget, másrészt célt adni, reményt, hogy egyszer vége lesz. Vége a csődközeli állapotnak.

Csakhogy az ember ahogy nem tud kedv nélkül élni, úgy várni se tud. Az ember, az egyed már rég túl van a válságba lépés pillanatán. Először megszokta, mint minden fenyegetést, majd túllépett rajta. Kormánya segítségével, de anélkül is überelte, meghaladta, mert nem jó étvágy nélkül enni, kedv nélkül élni. Hát megtanult élni a válságban. Ahogy többéves, több évtizedes háborúkban is megtanult. Élni és szaporodni akkor is, ha olykor bombázórajok húztak el fölötte, vagy teszetosza vagy véres kormányok, vagy hódítók sarcát nyögte. Enni, kedvvel élni akkor is kellett. Mert a kedv, az valahogy bele van írva az emberbe, de ha ki is törlődik olykor belőle, visszaszerzi, visszatanulja a kedvvel élő állatoktól,

növényektől, vagy önnön gyerekkori múltjából. Valaki csak volt, aki szerette, és azt akarta, hogy éljen, szépen, jól kikerekedetten, teljes életet éljen. Vagy ha nem volt, most van. Mert most van igazán szükség a válságban is, a jég hátán is könnyedén, dalolgatva, táncolva élő emberekre. Akik fittyet hánynak a válságra, akik csak azért is jókedvűek. Akik akarnak, akik főleg nem elkerülni akarnak, sunnyogni, szorongni, félni, hanem valamit, de istenigazából. És főleg nem utoljára akarnak, nem egy utolsó nagyot, nagy zabát, kefélést, nagy pénzkaszálást, ami után már jöhet a vízözön is. Nem, az akarásuk nem egy napra, fél évre szól. És becsületes, és adni is akarnak, nem csak elvenni, ha például kereskedni akarnak.

Mert ezt a fura kommunizmust, ezt a svédasztalszerű micsodát főleg a kereskedők csinálják. Ők vannak a fogyasztó és a termelő közt, és még mindig azt hiszik, hogy ők diktálnak. Mert azt hiszik, hogy még mindig egy egyre gazdagodó, fogyasztói társadalomban élünk. Tehát ők mondják meg, ők írják rá az árura az árat, s csak jó csomagolás kell, jó reklám, és pikk-pakk fogy az áru. Pedig az ember már rég meghaladta ezt a szemléletet. Nem venni akar, csak megélni. És egyre kevesebb szabad felhasználású pénze marad, tehát nincs döntési helyzetben eleve. Hogy ezt vagy azt a márkát vegye-e. Mert tömegével nem vehet új autót, és tömegével nem vehet eleve jobb, azaz drágább márkát. Az ember már hál' isten gyanakszik, és főleg tudja, hogy az áru értékének (pl. az USA-ban) 70%-a csak csomagolás és reklámköltség. Holott tud ő reklám nélkül is vásárolni. Pőrén, csak az árut, termelői áron, vagy ahhoz közel. Natúr, mindenféle kínálgatás nélkül. Ha a kínálgatás az ő zsebére megy, nem kér belőle. Különben is látja, tudja, hogy svédasztalszerű rétegek vannak kialakulóban. Pénz, szabad pénz már alig. Keresete nagy részét odaadja, elutalja, egy összegben befizeti a közüzemi társaságoknak (fény, meleg víz, kommunikáció), ami marad, azt költi minden egyébre. Szabadon. És persze tudja, hogy dehogy szabadon, tudja nagyon jól, hogy itt már kereskedő svédasztalok vannak, és az ő kerete pontosan megszabja, hogy ő melyikhez mehet. De ha esze van, ez nem izgatja. Beletörődik, és ha vásárol, azt könnyű, már-már elégedett szívvel teszi. És a kereskedőláncok hozzá idomulnak. Vagyis dehogy, nem hozzá, hanem az ő keretéhez, az ő maradék, szabadon költhető pénzéhez. Vannak már réteg-láncok, drágábbak, olcsóbbak és luxusok. Ezt mindenki tudja, és azt is, hol az ő helye, melyik asztalnál. Hol nem bosszantják a neki már luxus holmikkal, de nem is rémisztik már-már hulladék minőségű olcsósággal. Hogy egyszer esetleg odajut, oda, hogy műkaját vegyen, és egyszer használatos lábbelit. Mert ártani azért nem akar magának. Enni nem akar olyasmit, amivel nagyon le-

csökkentheti az élettartamát. Talán mert még fel akarja nevelni a gyerekeit. Addig legalább élni akar.

De miközben (mint szerencsésebb esetben a kormánya) el akarja kerülni a csődöt, a családit, a magánt, keresi magában a kedvet. Csinálja, magának csinálja, ha máshogy nem megy. Kerüli, elkerüli a másikat, ha rosszkedve van éppen valamitől. És tudja is mitől, és ezt el is mondja a másiknak, hogy ne legyen sértődés. De főleg kedvet akar, jókedvet magában, amit esetleg meg is oszthat másokkal. És igazit. Nem olyat, amilyet a pia, a drog csinál, vagy esetleg az engedélyezett gyógyszerek, energiaitalok. Igazit akar. Amolyan jövőbemutatót. Kibabrálását az amúgy csődközeli jelennek. Ahogy a mostani amerikai kormány tervezi. Ha kell, újra megemeli az államháztartási hiányt egy kicsit. S megteheti, mert nem tartozik semmiféle unióhoz. Megteheti, mert akkor ugyan mi lesz? Nem kell többszázezer embert elbocsátani. Az lesz. Emellett egy kicsit csökkentené a legfelső adósávosok adóját, hogy legyen nekik is kedvük, örömük. Kedvük, hogy adózzanak, és adójukkal eltartsák a mostani munkanélkülieket. Mindemellett a legalsó, keveset kereső réteg adócsökkentését tervezi. Naná, hisz nélkülük, az ő munkájuk, és főleg keresetük nélkül megállna az élet. Mert ők költik a legtöbbet, ők az egész keresetüket elköltik havonta. Mert el kell költeniük a szimpla megélhetéshez. Megtakarításuk nincs, vagy alig van. Sőt. Hitelük van, aminek fizetéséből a bankokat, a pénz áradatát tartják fenn. Ők a szegény dolgozók, a nem gazdag dolgozók. A társadalom legszélesebb rétege. S az adócsökkentéssel nekik is jobb lenne a kedvük.

De ha a kormány nem segít be, az ember magánúton is keresi a kedvét. Lemond magától a cifrán nyomorúságos árukról. Nem kér drága csomagolást a különben filléres árukra. És megkérdezi, mennyi is, mennyi is volt a termelői ára ennek a micsodának itt éppen? És bár nem szakmája, és lehet, hogy sose csinálta, de kereskedésbe fog. Kibékül a szomszédaival, és békés együttélésre törekszik a természettel. Az emberekkel cserébe fog. Amihez hozzájut, amit olcsón szerez, azt elcsereberéli. A szolgáltatásért pedig nem szívesen fizet. A pénz drága. Inkább viszontszolgáltat. Földalatti lesz. Pénztelen földalatti. Partizán a nagy gazdasági harcban a túlélésért, de nem bánja. A katonák nem annyira, de a ravasz, ügyes, a lakosságra is támaszkodó, honvédő partizánok valszeg többnyire túlélték a háborúkat. Harcoltak (a csőd ellen), de éltek is, ettek, szerelembe estek. És nem parancsolt nekik senki, csak a szívük. Hát valahogy ilyen lesz, ilyen lett az ember most is. A kereskedőt nem tartja az ellenségének, nem, de ha lehet, kizárja a vásárlásaiból. Vagy nem, ha a kereskedő megindokolja az árat, ha tételesen felsorolja a saját költségeit. Ha hiteles ma-

rad vásárlója szemében. Mint régen, amikor a kereskedő tényleg dolgozott az áruért, az árun. Érte ment, kimérte, feldarabolta, kizacskózta, tartósította a vételig.

És nem csak árat emelt évről évre. Rámondva, hogy ez az infláció miatt van. És eddig tényleg mondhatta, mert a fizetéseket hozzá szokták emelni általában az infláció mértékéhez. Most nincs fizetésemelés, most a munkanélküliség miatt nincs kényszer az emelésre. Mert nincs sztrájk. Vagyis értelmetlen lenne. Jön más helyetted dolgozni. Így hát inflációkövetés nincs. Csak az elkölthető pénz csökken évről évre. Kb. 3-4 százalékkal. Amennyi az államok háztartásának hiánya szokott lenni.

Patthelyzet. Ha emeled az áradat, kevesebb pénzt tudok elkölteni nálad. S ha ráadásul a kormány is ragaszkodik a hiány nem növeléséhez, a munkanélkülivé válók végképp nem fognak vásárolni. Legfeljebb hitelből, amit úgysem tudnak visszafizetni. De a pénz csak papír, élni meg kell, és lehetőleg jókedvvel. S ha nem nő a bére az embernek, hát itt-ott egy kicsit lejjebb adja. S ha nem jut több pénzhez, megtanul pénz nélkül élni. Hisz már így is tud. Csökkenő szabad keret mellett is tud élni. Legfeljebb nem kéri a csomagolást. A reklámot. A reklámfogásokat, hogy a szomszéd is ezt veszi. Mert tudja, látja, hogy nem nagyon vesz az már semmit. Hasonlóan őhozzá. De kedve még, egy kevés neki is van. És agyal, és fantáziát lát ebben-abban. (Ahogy az USA-ban is a fiatal cégek teremtettek 40 millió új álláshelyet. A fiatal, páréves cégek.) Azt kell eladni, és úgy, amire igény van, és ahogy lehet. Ha kell, akár a kereskedő nélkül. Vannak már nagy, nemzetközi bartercégek is, akik pénz nélkül kereskednek, és vannak cégek, akik kereskedő nélkül. Csak úgy, natúr, piacon, vagy esetleg házhoz szállítva adnak el.

Ki tudja, mennyi áru cserél gazdát már most a világon pénz nélkül, a pénz mozgása nélkül, és kereskedői segédlet nélkül? Lehet, hogy éppen ezért, és így áll még a világ? Hogy ami most ritka, mutáns jelenség, az egyszer általános lesz? Hogy alulról építkezve az emberek önkéntesen, maguktól zárják ki egyszer a pénzt? Önként és dalolva? És nem engedik, addig sem engedik börtönbe zárni azt, aki kaját lop vagy betör melegedni egy irodába?

Mert a börtön drága. Istentelenül drága hely. Bár pénz ott sincs. Régóta nincs, tán soha nem is volt. Viszont ingyen lehet ott tanulni. (És csak nyolc óra a munkaidő.)